

Chvála lidské důstojnosti

PhDr. Petr Nesvadba, CSc.

Lidskou důstojností se dnes „zaklíná“ kdekdo; novináři, politici, právníci, podnikatelé... Rozumíme vlastně, oč jde? „**Důstojnost**“ je odvozena od „**dostát něčemu**“ (svému slovu, své funkci, své pověsti, vzdělání, věku apod.), „**dostačovat k něčemu**“ (ve smyslu: být k něčemu kompetentní). Lidskou důstojnost je třeba interpretovat fundamentálně **ve dvou rovinách**:

1. Jakožto projev něčeho, co má každý člověk už tím, že je („vnitřní důstojnost“, „inherentní“); v této své absolutní rovině je tedy **dána** každému lidskému jedinci již od narození („**a priori**“) a nezávisí ani na kvalitě jeho osobnosti, ani na kvalitě jeho skutků, ani na kvalitě společenských poměrů, v nichž žije.
2. Jakožto projev něčeho, co si musí každý nějak zasloužit („vnější důstojnost“, „atribuovaná“) – a závisí tedy na konkrétních „zásluhách“ každého lidského jedince. Není tedy dána, nýbrž **vzniká**, je „**a posteriori**“; existuje množství kritérií, podle nichž lze určitým jedincům důstojnost připsat a jiným nikoli.

Pro utváření „budovy“ evropského humanismu se stala „zakládajícím kamenem“ samozřejmě rovina prvá. Ta chápe pojem lidské důstojnosti jako **morální i právní kategorií**, která zdůrazňuje **svébytnou hodnotu člověka** (byť v posledních letech je veden obšírný diskurs rovněž na téma svébytné hodnoty zvířat, ba i rostlin) a na základě toho nárokuje i jistá (nezadatelná a nezczizitelná) **lidská práva**. Touto hodnotou či významem (a z nich vyplývajícími právy) disponuje člověk jak obecně, jako příslušník lidského rodu, tak individuálně, tedy jako neopakovatelná osobnost, a nabízí ji, předkládá jakožto legitimizaci nároku „být přijat“. Pojem lidské důstojnosti bývá chápán jako základ pro to, abychom k člověku měli **úctu**, a to nejen abstraktně, nýbrž konkrétně - v osobě druhého člověka i v osobě své (sebeúcta).

Immanuel Kant kdysi tuto rovinu lidské důstojnosti zdůraznil slovy, že člověk nemá hodnotu, nýbrž důstojnost. Hodnotu něčeho lze totiž porovnávat s hodnotou něčeho jiného, může být předmětem obchodu, kalkulu; důstojností je nadán každý člověk jakožto jedinec, jakožto **osoba**, a v této své kvalitě je neopakovatelný, nezaměnitelný – a **nekalkulovatelný!**

I v **křesťanské morální teologii**, jejíž teze shrnují nejstarší a nejsystematičtější zdůvodnění lidské důstojnosti, je odlišení zmíněných dvou rovin zcela zjevné: „Nejvyšší úcta ve hmotném stvoření přísluší člověku, protože je obrazem Božím“ (Peschke, Křesťanská etika) – to je jednoznačně prvý rozměr. Ale zároveň: „Čím lépe je tento obraz v někom uskutečněn a čím více je tato osoba dítětem Božím, tím větší čest jí náleží“ (tamtéž). Ta „sekundární důstojnost“ je tedy jaksi odstupňovaná: na prvním místě zdroj vši důstojnosti (Bůh), na druhém místě svatí (v katolické verzi), pak člověk jako takový, pak následují „všichni opravdoví věřící a Kristovi učedníci, usilující o svatý život“ (tamtéž). Teprve pak následují ti, kteří více než jiní rozvinuli své vlastnosti, schopnosti, dovednosti, podali ten či onen výkon apod. Ale všechny křesťanské texty zdůrazňují, že i zločince je třeba vždy a všude respektovat v onom bazálním lidství, což zakazuje, aby se s nimi zacházelo nedůstojným a ponižujícím způsobem.

Respekt k lidské důstojnosti není ani v demokratické společnosti samozřejmostí. Je třeba stále připomínat zmíněné dvě roviny a burcovat k pojmenovávání a odstraňování nedůstojných projevů ve veřejném prostoru, ale i v soukromí. Je jich, žel Bohu, stále nesmírně mnoho...